

2011. február 8. kedd
Apostolok Cselekedetei 15,12–21

Dr. Peres Imre

Jakab beszéde az apostoli gyűlésen

^{15,12}Ekkor elcsendesedett az egész gyűlés, és meghallgatták Pált és Barnabást, amint elbeszélték, milyen sok jelt és csodát tett általuk Isten a pogányok között. ^{15,13}Amikor elhallgattak, megszólalt Jakab, és ezt mondta: "Atyámfiai, férfiak, hallgassatok meg! ^{15,14}Simon elbeszélte, hogyan gondoskodott Isten először arról, hogy a pogányok közül népet szerezzen az ő nevének. ^{15,15}És ezzel egyeznek a próféták szavai, ahogyan meg van írva: ^{15,16}Ezután visszatérek, és felépítem Dávid leomlott sátorát, romjait is felépítem, és helyreállítom, ^{15,17}hogy keresse az emberek maradéka az Urat, és mindazok a pogányok, akik között elhangzik az én nevem. Így szól az Úr, aki ezt véghezviszi, ^{15,18}és aki ezt öröktől fogva tudja. ^{15,19}Ezért én úgy gondolom: ne terheljük meg azokat a pogányokat, akik megtérnek Istenhez, ^{15,20}hanem rendeljük el nekik, hogy tartózkodjanak a bálvány okozta tisztátalanságtól, a paráznaságtól, a megfulladt állattól és a vértől. ^{15,21}Mert Mózesnek ősidőktől fogva minden városban megvannak a hirdetői, hiszen a zsinagógákban minden szombaton olvassák őt."

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

A nagy beszéd után, amit Péter tartott, elcsendesedett a közgyűlés. Rossz lett volna zajongó és vitatkozó emberek előtt beszélni. Szinte meglepő, hogy a legkorábbi keresztyén „közgyűlésen” ilyen bántó indulatok szabadultak fel. Ez nem lehetett Isten munkája. Péter logikus érvelése és tekintélye azonban lecsillapította a tanácskozókat. Végre meg lehetett hallgatni az

antiókhiai delegáció szószólóit. Nem tudjuk, milyen sokat hagyták őket beszélni. Úgy tűnik, hogy a legszükségesebbet elmondhatták. A hangulat folyamatosan változott. Sikerült elfordítani annak látszatát, hogy az antiókhiai gyülekezet és misszionáriusai a pogánymisszióban valamilyen fertelmes, Isten ellenes vagy heretikus dolgokat hirdettek volna. A végén Jakab szólal fel, aki szinte az utolsó szó jogán – és főapostoli tekintélyével élve – Péter beszédének vonalában folytatja gazdagabb ószövetségi próféciák idézésével alátámasztott érveléseit a pogányok megtéréséről, és próbálja a megbékélés hangulatát teremteni. Nem kér ugyan elnézést a fanatikus jeruzsálemi zsidók pogányhoni zavargásai miatt, és nem magyarázza a közülük Júdeából felment keresztyén farizeusok antiókhiai civakodását sem. Pedig ezekről Péter és Jakab is bizonyára tudhatott. Jakab most inkább tompított formában testvéreknek veszi a pogányokból megtért embereket, és próbálja számukra olyan zsidó előírások kivonatát javasolni, amivel amolyan „keresztyén prozelitáknak” lehetne őket tenni. Az előírások bizonyos egyszerű tilalmi kódexet alkotnak, amivel a pogánykeresztyének a zsinagógai zsidók és a zsidókeresztyének előtt elfogadhatóvá tehetik magukat. Ezek az előírások, ahogy kiderül, nem rendelkezhetnek üdvösségszerző súllyal, de tekintetbe veendő, mert Jakab a zsinagógai talajon csak így látja elképzelhetőnek, hogy megférjenek egymás mellett a zsidók és a pogánykeresztyének.

12. vers

Gerhard Schneider megjegyzi, hogy Péter beszédét a közgyűlésen nagy csend (ἔσιγησεν) követte.¹ Ez az „elcsendesedés” lelohasztotta a keresztyén farizeusok² által felszított emóciókat, s egyben alkalmat adott arra, hogy most végre Pál és Barnabás is mondják el tapasztalataikat a pogányok közti misszióról. Az eddigi tárgyalás róluk, de majdnem nélkülük zajlott, többnyire a hírek és benyomások alapján.

¹ G. SCHNEIDER: *Die Apostelgeschichte* II, 181.

² E fogalomhoz és a keresztyének farizeusi szárnyához vö. A. F. ZIMMERMANN, *Die urchristlichen Lehrer*, WUNT II/12, Tübingen, Mohr Siebeck, 21988, 31–32.

Most ők maguk szólhatnak arról, milyen nagy dolgokat tett általuk az Isten a pogányok között. Először Barnabás beszélt, mivel ő Jeruzsálemben ismertebb és elfogadottabb volt, mint Pál, aztán ő is beszélhetett.³ Úgy érződik, hogy az antiókhiai apostolok beszédében a hangsúly két dologra összpontosul: az egyik a jelekre és a csodákra (σημεία καὶ τέρατα) vonatkozik, amelyek egyértelműen Isten tettei. Ugyanakkor személyesítik ezt szorosán önmagukra, amikor mondják, hogy mindez általuk történt: δι' αὐτῶν. A zsinat előtt világosnak kell lennie annak, hogy az antiókhiai gyülekezet és misszionáriusai is fontos tényezők Isten üdvhozó és ajándékozó cselekvésében, mert eddig sok jelt és csodát tett már általuk, amivel viszont a jeruzsálemi gyülekezet olyan nagy számban nem dicsekedhetett. A görög ὅσα mutatja,⁴ hogy az antiókhiai apostolok sorban és tényszerűen említették fel és elemezheték ki a megtörtént csodákat és jeleket, amelyek nem szórakoztató vagy kápráztató mutatványok akartak volna lenni, hanem Isten a pogányok megtérését eszközölte és „ékesítette fel” ezekkel, ezzel is jelezve, hogy ő nagy dolgokat cselekszik (ἐποίησεν) közöttük is.

13–18. vers

Barnabás és Pál elhallgatása után Jakab ragadta magához a szót. Jürgen Roloff szerint olyan módon szólalt meg, aki mint tekintély tudatában van annak, hogy ő mondhatja ki az utolsó szót.⁵ A görög ἀπεκρίθη azt jelzi, hogy beszéde elsősorban válasz volt az eddig elmondott vádakra vagy tanúi az argumentumokra, esetleg olyan stílusban, ami akár összefoglaló elnöki zárszónak is megfelelne.⁶ Jakab elsősorban hivatkozik elnökségi társa, Péter beszédére, akit héberesen Simeonnak (Συμεών) nevez, mivel valószínűleg arámul beszélhetett.⁷ Valószínűleg szándékosan, hogy ezzel is nyomatékot adjon a visszatekintésnek. Ő is erősíti, hogy Isten már korábban (πρῶτον) döntött⁸ a pogányok elhívásáról, hogy (új) népet szerezzen magának közülük. Jakab utal az ószövetségi prófétákra is,⁹ akik Isten messiási királyságának helyreállításáról beszéltek, amiben megint csak szerepet kapnak a pogány népek is (πάντα τὰ ἔθνη), ahol hirdették Isten nevét. Ebből kiindulva Jakab hivatkozik arra, hogy Isten ezt öröktől fogva tudja (γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος), és ezt véghez is viszi (ποιῶν ταῦτα).

19–21. vers

Jakab nagyon határozottan beszél, mint egy vezető, akinek a szava döntő: ἐγὼ κρίνω (én úgy ítélem meg). További érvelésében követi Péter korábban elmondott gondolatait: nem kell terhelni (παρενοχλεῖν: nyugtalanítani, zaklatni, háborgatni) a pogányokból megtért testvéreket olyan külsődleges dolgokkal, amelyek zavarni fogják őket lelkileg, közben nem lényegbevágók. Javaslat az, hogy a pogánykeresztyének kapjanak egy vallás-etikai kódexet, amelyet be kellene tartaniuk, hogy ne tegyék magukat kultikusan tisztátalanná, hanem a mózesi törvények értelmében tiszták lehessenek, és akceptálhatók legyenek a zsinagógai zsidók és a zsidókeresztyének számára is. A kódex tilalmi tartalma: „tartózkodjanak a bálvány okozta tisztátalanságtól, a paráznaságtól, a megfulladt állattól és a vértől”.¹⁰ A négy felsorolt tilalom szigorú zsidó kultikus előírás, amelynek megvolt az ószövetségi indoka. Itt, Jakab érvelésében a fő szempont a zsinagógai megfelelés – azok előtt a zsidó tanítók, ill. hirdetőik (κηρύσσοντες) előtt, akik minden szombat a zsinagógákban olvassák és hirdetik Mózeset. Úgy tűnik, mintha Jakab némileg előnyt akart volna adni Mózesnek Krisztus előtt, ill. nem mert a helyi zsidókkal vagy keresztyén farizeus-rabbikkal szemben radikálisabb lenni. Jakab egészen a diaszpórai zsidósághoz köti az evangélium hirdetését, ill. a zsinagógai miliőhöz, hogy ott ne legyen semmilyen felháborodás a zsidó testvérek között, mert ő még akkor úgy gondolja, hogy a pogányok mindig is a zsinagógákhoz fognak tartozni, és abban maradnak. Pedig Pálék korábban elmondták, hogy olyan helyeken is hirdették az evangéliumot, ahol nem voltak zsinagógák, és nem a zsinagógai rend (be nem tartása) miatt keletkeztek a háborúságok a zsidók részéről, hanem Jézus messiási igénye és a hitből való üdvszerzés miatt. És ezek után sem lesznek a pogány városokban zsinagógák, ahová betérnének.

³ PONGRÁCZ J.: *Az Apostolok cselekedetei magyarázata*, 175.

⁴ Vö. ApCsel 14,27; 15,4.12.

⁵ J. ROLOFF: *Die Apostelgeschichte*, 231.

⁶ PONGRÁCZ J.: *Az Apostolok cselekedetei magyarázata*, 175.

⁷ E. HAENCHEN, *Die Apostelgeschichte*, 393.

⁸ A görög ἐπεσκέψατο (ἐπισκέπτομαι)-nak szélesebb, olykor speciális jelentése van: keresett, kiszemelt magának, felkutatott, választott, gondoskodott magának valamiről.

⁹ Vö. pl. Ám 9,11–12; Ézs 45,21.

¹⁰ A pogánykeresztyén Lukács ezt a tilalmat háromszor is idézi, ami Gustav Stählin szerint az ő igenlő válasza lehet erre a rendeletre: vö. ApCsel 15,20.29; 16,4; 21,25: G. STÄHLIN: *Die Apostelgeschichte*, NTD 5, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1966, 204.

Vagy hogyan mehetnének vissza az olyan zsinagógákba, ahonnan őket elkergették, és Pált pl. halálra kövezték? Jakab tehát erősen zsidó módon gondolkodik, és nem akarja látni, hogy a születendő keresztény közösség Isten új népe lesz, független a zsidóktól és zsinagógáiktól. De egyelőre azonban megoldásnak tűnik a javaslat a zsinati atyák előtt, és helyben hagyják ezt az áthidalónak tűnő megoldást.

Prédikációvázlat

- 1. A józanság és higgadtság szükséges az elragadó entuziasztikus élmények vagy éppen a legnagyobb vita bevében tapasztalt indulatok után is. Könnyű lázba hozni a gyülekezetet vagy a tömegeket, eléjük tárva izgalmas dolgokat, vagy kihasználva előítéleteiket. A hit emberei azonban nemcsak bátrak, elszántak vagy lelkesedők, hanem józanok és megfontoltak is. Az előítéletek nagy akadályai lehetnek a lelki munkának, minthogy azok is, akik ezt bármilyen szándékkal kihasználják. Az elcsendesedésben megfontolt Isten-tetteket mégis csak lehet józanul, hálával és helyesléssel fogadni, rejtett indulatok nélkül, amelyek nem építenek, csak rombolnak.*
- 2. Egy bölcs hívő ember jó tanácsa sokat jelenthet, és jó irányba mozdíthatja el a megrekedt ügyeket. Jó, ha a problémás gyülekezeti vagy teológiai ügyek megítélése nemcsak pillanatnyi érzelmek vagy felgerjesztett közhangulat alapján történik, hanem az egész üdvtörténet kontextusában. Ilyenkor a vitában szót kaphatnak a próféták és Isten ígéretei, ill. üdvterve is. Így kiderülhet, hogy a történelmet nemcsak mi alakítjuk döntéseinkkel, hanem elsősorban Isten, akinek akaratához nekünk is alkalmazkodnunk kell. Lehet, hogy az engedelmisség ellenkezik önfejűségünkkel, de megőriz a túlkapaszkodástól és további feszültségek szításától.*
- 3. Rövidlátásunkban néha csak a magunk konfliktusait akarjuk oldani javunkra, miközben nem vesszük észre, hogy Istennek sokkal nagyobb távlatú céljai vannak, mint a mi kis ügyeink elügyeskedése. Az Úr másoknak is (a pogányoknak is) szánt jót, üdvösséget, ezért nem lehetünk rövidlátók és olyan önzők, hogy saját helyzetünket próbájuk az evangélium középpontjává tenni.*
- 4. Az Úr akarata az, hogy Dávid leomlott sátorát, amely most romokban hever, fel kell építeni a pogányok között is. Leomlott ez a sátor nemcsak Izraelben a dávidi dinasztia romlásával, hanem azzal is, hogy a keresztyén népek és államok, családok és egyének közül sokan eltértek az Úrtól, és saját kultúrájukat és szokásaikat istenítik. Az Úr Jézus építi fel Dávid leomlott sátorát: olyanok között is, akikre nem is gondolnánk. Ahogy Isten egyszer félreállította Izraelt (Róm 11), hogy üdvösségre vezesse az egyházat, úgy most is mellékvágányra teheti a meddő, önigazult keresztyéneket, hogy hitre segítse az általunk lenézett embereket, népeket vagy népcsoportokat.*
- 5. A hitnek lehetnek regulái, amelyek időnként, területenként és népenként változhatnak, de amelyek érvénye közösségi akarat alapján jött létre, ezért addig maradnak érvényben, ameddig ebben nincs hasonló erejű/szintű változás. Jeruzsálemben fontos volt figyelmeztetni a bálványimádás, a paráznság, a vér- és a megfult állat evésének tiltására. Valamikor ezek szigorú vallási tilalmak voltak. Mai szemmel nézve viszont inkább erkölcsi, etikai, egészségügyi vagy esztétikai jellegű tilalomnak tűnnek. A mai mechanizált társadalomban ezekre többségében nincs is rálátásunk. Viszont ma is vannak normák, amelyek regulálják a keresztyén élet és hit szabályait. Ezeket bölcsen kell megalkotni, hogy ne legyenek fölösleges nehezék vagy teher, hanem ténylegesen a hit lényegét őrizzék, és aktuálisak legyenek a mai hitélet számára. Ugyanakkor nem lehet minden köteleket feloldani a szabadság jelszava alatt, mert akkor a hit parttalan liberalizmusban lényegét veszíti, és kedélyek vagy szekták martalékává válik.*